

Innst. S. nr. 76

(2001-2002)

Innstilling fra justiskomiteen om etterforskning av seksuelle overgrep mot barn

St.meld. nr. 52 (2000-2001)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Bakgrunnen for meldingen

I forbindelse med trontaledebatten fattet Stortinget 11. oktober 2000 følgende vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen utrede muligheten for å etablere en sentral kunnskapsbase med kompetanse på seksuelle overgrep mot barn. Fagpersonalet tilknyttet denne basen er tenkt å rykke ut i hele landet ved henvendelse fra lokale politistasjoner. En mulig kunnskapsbase kan være tilknyttet Kriminalpolitisenralen og bør bestå av ekspertise som raskt kan komme i kontakt med barnet for å sikre mulige bevis og hjelpe barnet i den første fase med bearbeiding av opplevelsene."

De tiltakene som behandles i stortingsmeldingen har i media og i mange sammenhenger vært omtalt som "Barnekripos". Tiltakene innebærer ikke at det etableres en ny etterforskningsenhet med primæransvar for seksuelle overgrepssaker mot barn, men at man bl.a. styrker eksisterende avsnitt ved Kriminalpolitisenralens (Kripos) etterforskningsavdeling.

Etterforskning av seksuelle overgrep

Det gis undervisning ved Politihøgskolen om seksuelle overgrep både som et ledd i grunnutdanningen og som en del av etter- og videreutdanningstilbudet.

I perioden 1960-1998 har det registrerte antallet sedelighetsforbrytelser totalt økt med ca. 60 pst. I 1980- og 1990-årene økte den offentlige fokuseringen på denne type overgrep, samtidig som politiets kompetanse i etterforskningen ble styrket.

Politiet vil i stor grad få kunnskap om seksuelle overgrepssaker mot barn ved at det inngis en formell anmeldelse eller ved melding fra skole eller hjelpeapparat. De som mottar meldingen må ha den nødvendige kapasitet og kompetanse slik at det handles raskt og målrettet for å sikre bevis. I en del politidistrikter vil imidlertid sakstilfanget være så vidt lite at det kan være problemer med å bygge opp og beholde kompetanse.

Strukturendringene som nå gjennomføres i norsk politi vil bedre mulighetene for å bygge opp spesialkompetanse innenfor det enkelte politidistrikt.

Hovedregelen er at barn under 16 år avgir forklaring for en dommer utenfor rettsmøte. Observasjon av barn foretas der avhør av små barn ikke lar seg tilpasse de vanlige, rettslige rammene for vitneavhør. Det skal alltid oppnevnes sakkyndige til å foreta observasjonen. Også ved dommeravhør skal dommeren som hovedregel tilkalle en særlig skikket person til å bistå ved eller foreta avhøret. Som hovedregel bør dette være en polititjenestemann med særlig erfaring fra etterforskning av slike saker.

Kripos vil kunne gi lokalt politi verdifull bistand både innen teknisk og taktisk etterforskning. Departementet ser ikke bort fra at det i stor grad vil være lokalt politipersonell som vil bistå domstolen ved observasjon eller dommeravhør av barn ettersom det er disse som er kjent av domstolen og oftest vil være lettest tilgjengelig. Økt tilgjengelighet av personell fra Kripos vil åpne for at også de i større grad trekkes inn.

Statistisk materiale viser et relativt stabilt antall anmeldte sedelighetssaker vedrørende barn; for noen sakstyper en viss nedgang. De siste 2 årene har det vært en nedgang i oppklaringsprosenten, og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for denne type saker har økt.

Det har de siste årene blitt påpekt i flere utredninger at det er behov for å styrke og forbedre behandlingen av seksuelle overgrepssaker. En rapport fra Kvinneuniversitetet Nord fra 1998; "Seksuelle overgrep mot kvinner og barn" konkluderte med at kompetansen hos politiet på det lokale nivå langt fra er tilfredsstillende for disse sakskategoriene.

En utredningsgruppe oppnevnt av riksadvokaten gjennomgikk politiets etterforskning av voldtektssaker. Gruppens rapport, Rapport nr. 2/2000, konkluderer med at politiets etterforskning i hele 47 pst. av sakene var mindre bra eller dårlig. Utredningsgruppens kon-

klusjon var at forbedringspotensialet først og fremst ligger i en høyere prioritering av sakstypen og en bedre organisering av etterforskningen.

Det ble allerede i 1995 etablert et avsnitt for seksuelle overgrepssaker ved Kripos som i dag har øremerket 8 stillinger. Antallet bistandsanmodninger har vært relativt lavt, men opplyses nå å stige. Tallmateriale fra Kripos' årsmeldinger viser at mulighetene for bistand fra Kripos ikke er utnyttet fullt ut.

Departementets drøftelser og konklusjoner

Sjefen for Kripos fremmet i utgangspunktet forslag om opprettelse av i alt 15 nye stillinger til etterforskning av saker om seksuelle overgrep, hvorav 11 polititjenestemenn, 1 spesialrådgiver og 2 rådgivere med spesialkompetanse innenfor kommunikasjon med barn og unge (psykolog, barnepsykiater eller lignende).

Både riksadvokaten og Politidirektoratet hadde motforestillinger til forslaget, og sjefen for Kripos foretok derfor en ny gjennomgang av ressursbehovet og anslår nå dette til et minimum av 5 nye stillinger. Av disse bør 4 være politietterforskere for bistandsvirksomhet, mens en stilling vil bli brukt for å styrke innsatsen mot internettrelaterte saker.

Etter departementets vurdering bør tiltakene ses i sammenheng med det pågående reformarbeidet i norsk politi, jf. St.meld. nr. 22 (2000-2001) "Politireform 2000 - et tryggere samfunn". Reformen vil etablere større politidistrikter. Disse vil disponere større ressurser og vil være i stand til å løse flere saker lokalt. Særorganene kan da styrke sin rolle som nasjonale kompetansesentra.

Kripos' opprinnelige forslag innebar oppbygging av en sentral enhet med en form for "overgripende" ansvar for behandlingen av seksuelle overgrepssaker. Riksadvokaten uttalte bl.a. at det kan være grunn til å frykte at en styrking av Kripos i den størrelsesorden det ble foreslått, vil kunne gå på bekostning av satsning og utvikling lokalt. Politidirektoratet bemerket at etterforskning av saker om seksuelle overgrep best foretas av det lokale politidistrikt som kjenner stedlige forhold, og hvor den påtalemessige siden er forankret. Det er departementets vurdering at ansvaret for etterforskning og oppfølging av straffesaker skal skje ved de lokale politidistrikter. Derfor er det viktig med kompetansehevede tiltak som også omfatter disse.

Kripos' opprinnelige forslag innebar at Kripos skulle knytte til seg andre fagmiljøer. Både riksadvokaten og Politidirektoratet er skeptiske til å integrere eksternt fagpersonell (psykolog/sosionom/barnepsykiater) i etterforskningsenheten, da dette kan medføre en blanding av politifaglig ansvar og helsepersonellmessige roller som kan bli problematisk. Etter departementets vurdering vil en slik sammenblanding av roller være betenkelig.

Når det gjelder behovet for barnefaglig spesialkompetanse, anfører riksadvokaten bl.a. at en er noe usikker på det reelle behovet for slik kompetanse i forbindelse med dommeravhør og observasjon. Det vises til

at Politihøgskolens etterutdanningsprogram har gitt en rekke etterforskere spesialopplæring i metoder for avhør av barn. Departementet slutter seg til riksadvokatens vurdering. Etter departementets syn bør imidlertid politiet kunne etablere en nærmere kontakt med eksterne fagmiljøer uten at dette medfører sammenblanding av roller.

Det er videre viktig at politiet har kunnskap om hvilke typer kompetanse som finnes, hvor den finnes og konkret hvilke fagpersoner som er villig til å bistå. Det foreslås derfor at det ved Kripos bygges opp en kunnskapsbase over personell som har nødvendig kompetanse og som er villig til å bistå politiet.

Kripos' opprinnelige forslag inneholdt også forslag om at Kripos burde få en styrket rolle innenfor kompetanseutvikling og -heving i samarbeid med Politihøgskolen. Politidirektoratet uttaler bl.a. at Kripos' spisskompetanse i hovedsak bør formidles etter et konsultativt konsept. En hospiteringsordning ved Kripos er en god måte å høyne kompetansen i distriktene. Departementet bemerker at dagens utdanningstilbud når det gjelder seksuelle overgrepssaker generelt vurderes som godt, og departementet antar at Politihøgskolen vil kunne ivareta behovet for etterutdanning innen saksfeltet.

En viktig side ved bekjempelse av seksuelle overgrep mot barn vil være knyttet til kriminaletterretning mot barnepornografi, barnesexturisme, pedofile nettverk og organisert kriminalitet. Dette er tiltak som krever spesialkompetanse utover hva de fleste politidistrikter vil disponere. Innsatsen på dette området bør styrkes og mye av dette arbeidet forankres i Kripos i samarbeid med "Datakrimsentret" ved Økokrim.

Sosial- og helsedepartementet har pekt på at det i regi av Helsetilsynet nå blir etablert kompetansemiljøer innen samtlige helseregioner innenfor arbeidet med saker om seksuelle overgrep.

Kripos disponerer i dag 286,5 stillinger, hvorav 8 er øremerket for arbeid med seksuelle overgrepssaker. Etter departementets vurdering bør en større, permanent ressurstilførsel til Kripos utstå inntil det er klarlagt hvilken effekt politireformen og en nylig gjennomført omorganisering ved Kripos vil ha.

Kripos skal være spydspiss i den faglige utviklingen av etterforskningsmetoder knyttet til sakstypen, men det er også viktig at denne kompetansen utvikles i politidistriktene. En utvidet hospitantordning vil være et viktig virkemiddel i denne sammenheng, og departementet foreslår at Kripos skal ta inn 4 hospitanter, hver for en periode av inntil 2 år. Ved opprettelsen av Politidirektoratet ble det frigjort flere årsverk ved Kriminalpolitisen. Minst 2 av disse skal omdisponeres til innsats mot seksuelle overgrep mot barn. Dette vil totalt gi minimum 14 stillinger på dette området.

Administrative og økonomiske konsekvenser

Kostnadene ved departementets tiltak er anslått til ca. 3 mill. kroner som departementet legger til grunn vil kunne dekkes innenfor eksisterende rammer.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunn Karin Gjøl, Anne Helen Rui og Knut Storberget, fra Høyre, lederen Trond Helleland, Carsten Dybevig og Linda Cathrine Hofstad, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad, fra Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Finn Kristian Marthinsen og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, er glad for at det nå etableres en sentral kunnskapsbase med kompetanse på seksuelle overgrep mot barn, og at denne kompetansen skal komme hele landet til gode gjennom de ordninger det legges opp til. Komiteen vil vise til at flere rapporter den senere tid har påpekt at det er behov for å styrke og forbedre behandlingen av seksuelle overgrepssaker. En utredningsgruppe oppnevnt av Riksadvokaten konkluderte med at det ligger et forbedringspotensial i en høyere prioritering av sakstypen og en bedre organisering av etterforskningen.

Komiteen er kjent med at kvaliteten på etterforskningen av seksuelle overgrep mot barn er svært varierende fra politidistrikt til politidistrikt. Dette er krevende og vanskelige saker som setter store krav til kompetanse og holdninger.

Komiteen mener det er nødvendig at politidistriktene setter sine mest erfarne etterforskere på disse sakene. Erfaringen fram til i dag er at det ofte er nyutdannede politifolk og jurister som tildeles denne oppgaven. Komiteen vil påpeke viktigheten av at ansatte i politiet med seksuelle overgrep som ansvarsområde får god oppfølging underveis.

Komiteen er glad for de signalene som har kommet fra Politidirektoratet og departementet om at seksuelle overgrep, voldtekt og familievold vil få en sterkere prioritet innen hvert enkelt politidistrikt, i og med gjennomføringen av Politireform 2000. Komiteen er svært opptatt av at kvaliteten på etterforskningen av slike overgrep ikke skal være avhengig av personlig engasjement, samt at kontinuiteten skal sikres og statusen høynes på dette området. Komiteen er opptatt av at det bygges opp team med god kompetanse på dette feltet, og at ikke enkeltpersoner blir sittende alene med ansvaret.

Komiteen vil understreke at det er vesentlig at grunnutdanningen ved Politihøgskolen setter polititjenestemenn og -kvinner i stand til å forstå problematikken rundt seksuelle overgrep, voldtekt og familievold, og har merket seg at Politiets Fellesforbund i høring med komiteen ønsker seg en sterkere vektlegging av dette fagfeltet. Komiteen ber derfor departementet se nærmere på dette.

Komiteen forutsetter at de polititjenestemenn som er motivert for, og ønsker å delta på etter- og videreutdanningstilbudet ved Politihøgskolen skal få mulighet til det. Komiteen ber om at Politidirektoratet ser på kostnadene knyttet til tilbudet, og finner ordninger som

gjør at hvert politidistrikt prioriterer dette. Komiteen forutsetter at det legges praktisk til rette for, og at det avsettes tilstrekkelige midler, slik at polititjenestemenn som skal ha denne kompetansen får det.

Komiteen støtter etableringen av en hospitantordning ved Kripos. Dette tilfører Kripos mer ressurser, samtidig som det på sikt vil øke kompetansen ute i det enkelte politidistrikt. Komiteen ber departementet vurdere om ordningen også kan utvides til å omfatte flere plasser. Det er viktig at antall hospitanter ikke medfører en reduksjon av det faglige arbeid som Kripos har ansvaret for, eller at hospitantordningen kvalitativt svekkes.

Komiteen mener Kripos må være det nasjonale kompetansesenter som politidistriktene kan hente bistand hos enten gjennom rådgivning eller direkte bistand i den enkelte sak. Det er av avgjørende betydning at det aktuelle etterforskningsavsnittet ved Kripos er så godt bemannet at de lokale politidistriktene kan få hurtig bistand i slike saker.

Komiteen er kjent med at bruken av Kripos sin kompetanse benyttes svært ulikt i de enkelte politidistrikter. Antallet bistandsanmodninger er relativt lavt. Dette kan skyldes både liten kunnskap om bistandsmuligheten, men også at man lokalt vurderer egen kompetanse som tilstrekkelig. Komiteen mener, på bakgrunn av de rapporter som er presentert, at politiet i for liten grad benytter den kompetanse Kripos sitter inne med. Det bør derfor utarbeides retningslinjer som pålegger politimesteren å vurdere bistandsanmodning i hver enkelt sak, samt bruk av eksterne fagmiljøer.

Komiteen understreker at seksuelle overgrep mot barn er kompliserte saker som krever mye spesialkompetanse dersom de skal bli håndtert på en god måte. Komiteen slutter seg til en løsning som beskrevet i meldingen, der Kripos knytter til seg eksterne fagmiljøer og der det opprettes en kunnskapsbase over personell som har nødvendig kompetanse, og som er villig til å bistå politiet. Komiteen er av den oppfatning at samarbeidet med eksterne fagmiljøer kan bli bedre, og er enig i at et viktig tiltak er å etablere en slik kunnskapsbase. Komiteen vil understreke behovet for at disse faggruppene er lett tilgjengelige og kan gi hurtig bistand.

Komiteen er enig i at politiet trenger en sterk faglig enhet hos Kripos som kan følge utviklingen både nasjonalt og internasjonalt. En viktig del av bekjempelsen av seksuelle overgrep mot barn vil være knyttet til kriminaletterretning mot barnepornografi, barnesexturisme, pedofile nettverk og organisert kriminalitet. Komiteen mener innsatsen på dette området må styrkes.

Komiteen ser positivt på det arbeid som gjøres ved Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn. Komiteen ber Regjeringen foreta en evaluering av senterets arbeid og funksjon, slik at resultatet av evalueringen kan meddeles Stortinget senest ved framleggningen av forslag til statsbudsjett for 2003.

I tillegg vil komiteen be departementet sikre at politiet tidlig i etterforskningen avgjør om det skal foretas medisinsk undersøkelse og at denne i så fall foretas av spesialister, samt tar stilling til når den skal foretas, at den skal dokumenteres osv.

Komiteen vil påpeke viktigheten av å sikre spor ved seksuelle overgrep generelt, og ikke minst med tanke på overgrep mot barn. I den forbindelse ser komiteen behovet for at en til enhver tid har moderne og godt fungerende hjelpemidler og materiell.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil i den sammenheng vise til den satsing på innkjøp av nytt moderne utstyr som Fremskrittspartiet foreslo i sitt alternative forslag til statsbudsjett for 2002.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti er også svært glad for at man nå vil igangsette tiltak for å styrke kvaliteten ved de enkelte politidistrikt på dette området. Dette medlem er imidlertid ikke overbevist om at alle politidistriktene

vil klare å sikre kontinuiteten, kompetansen og kvaliteten i tilstrekkelig grad. Dette medlem vil derfor vise til forslaget som ble fremmet i rapporten "Seksuelle overgrep mot kvinner og barn" som ble utarbeidet av Kvinneuniversitetet Nord i 1998, om at departementet igangsetter en forsøksordning med en regional enhet for etterforskning og påtale av saker som gjelder seksuelle overgrep, voldtekt og familievold. Redd Barna har i høring med justiskomiteen også uttrykt et slikt ønske. Dette medlem vil følge nøye med på utviklingen på dette området, og eventuelt komme tilbake til forslaget i Stortinget.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

St.meld. nr. 52 (2000-2001) - om etterforskning av seksuelle overgrep mot barn - vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 17. januar 2002

Trond Helleland
leder

Gunn Karin Gjul
ordfører

Jan Arild Ellingsen
sekretær